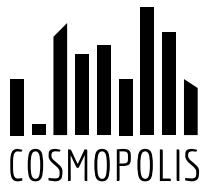


Petr
Feldstein

Dědek na kole

Fejetony s ilustracemi
Miroslava Bartáka

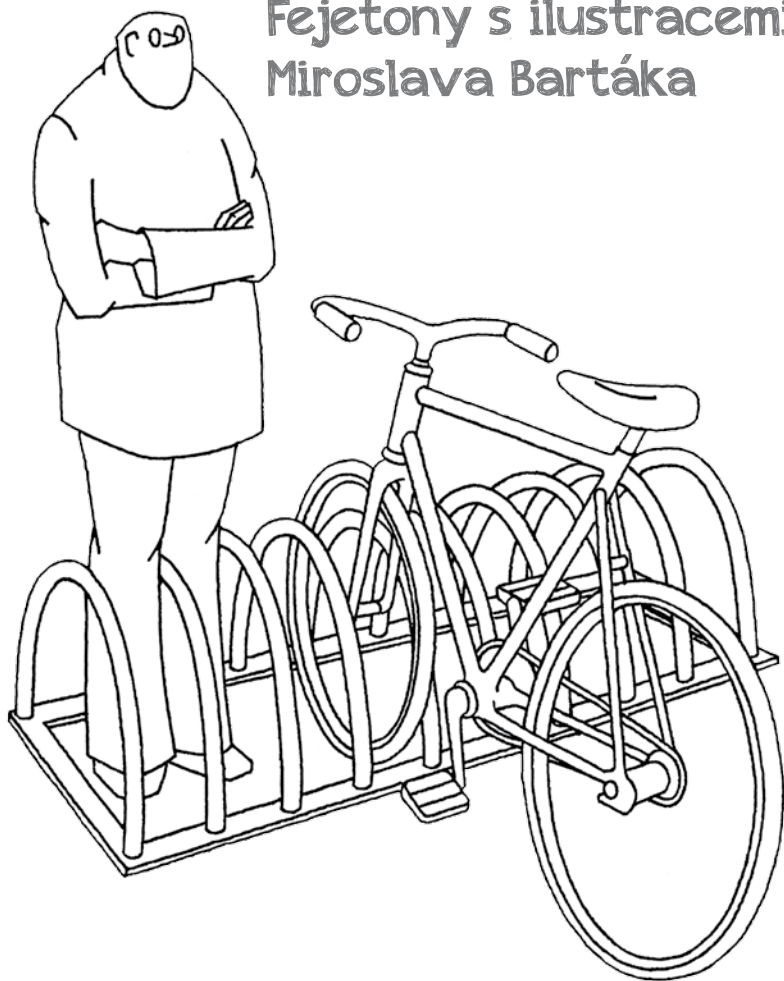




Petr
Feldstein

Dědek na kole

Fejetony s ilustracemi
Miroslava Bartáka



Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

Copyright © Petr Feldstein, 2016
Illustrations © Miroslav Barták, 2016
© Grada Publishing, a. s., 2016

Redakce Eliška Tersago
Obálka Jakub Karman, Art007
Grafická úprava a sazba Roman Křivánek, Art007



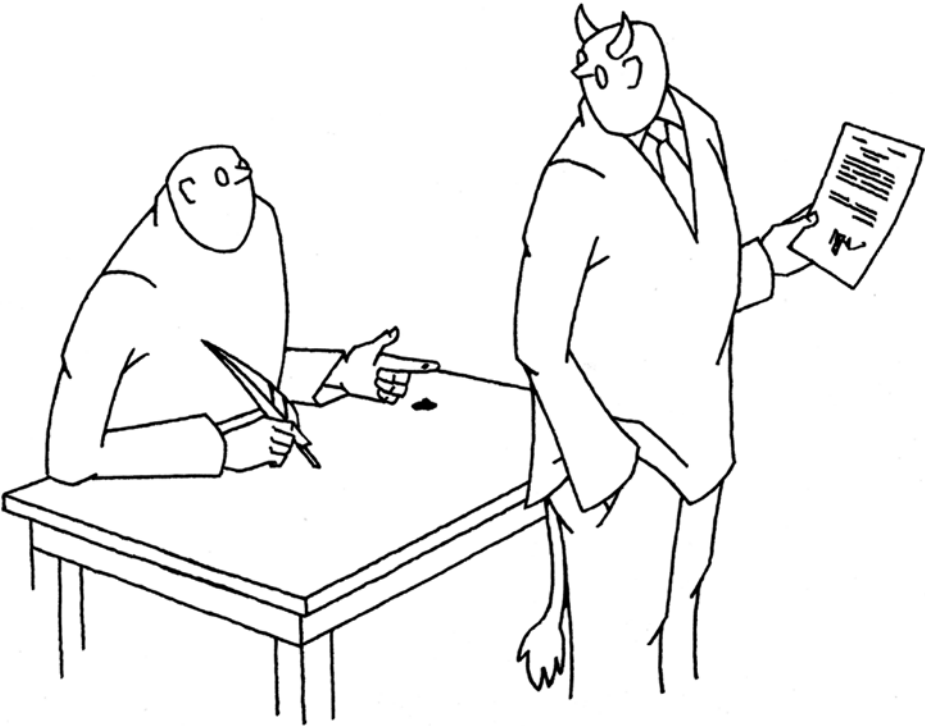
Vydala Grada Publishing, a. s. v Praze roku 2016 pod značkou Cosmopolis jako svou 6214. publikaci

Tisk FINIDR

Grada Publishing, a. s.,
U Průhonu 22, Praha 7

ISBN 978-80-271-9191-8 (ePub)
ISBN 978-80-271-9190-1 (pdf)
ISBN 978-80-271-0021-7 (print)

ČÁST PRVNÍ
GOLDSCHIEDER NEBOLI KOČANDRLE



1.

GOLDSCHIEDER NEBOLI KOČANDRLE

My, kteří se nejmenujeme zrovna Novotný, Svoboda nebo Ježek, velmi dobře víme, co obnáší jmenovat se... no, řekněme, složitěji.

Vzpomínám si, jak jsem ve svém mladistvém věku vyloženě záviděl například v čistírně, kam mě maminka často posílala, těm, kteří stáli ve frontě přede mnou a v odpověď na výzvu „A bude to na jméno?!“, hrdě hlásili: „Dvořák.“ Anebo „Vrba“, „Marečková“. Věděl jsem totiž předem, co nastane, až své příjmení budu muset nahlásit já.

„A bude to na jméno?!“ vyštěkla také na mě korpulentní odbarvená blondýna, celá jakoby nalitá do modrého lesklého pláště. A já, ač jsem chtěl odpovědět nahlas, jasně, zřetelně a podobně hrdě jako ti přede mnou, jsem si složitost situace (danou už samotným příjmením) z nervozity ještě zkomplikoval zamumláním:

„Feldštajn,“ vyslovil jsem své příjmení foneticky.

Baculatá ruka s prsty rozpíchanými od špendlíků, která vypisovala údaje do bloku s perforovanými listy, aby se z něj daly dobře odtrhávat čistírenské stvrzenky, se zastavila.

„Cože???“ zapištěla blondýna nevěřičně.

Opět jsem zopakoval své příjmení. Sice o něco hlasitěji, zato jsem však zaartikuloval ještě hůř než předtím.

„Sel... co?“

„Ne Sel, ale Fel,“ dodal jsem si odvahy, „na začátku je Fel. Ef jako František, e jako...“ Nebylo mi ovšem dopřáno, abych ve spelování pokračoval a své příjmení tak té dámě zpřístupnil.

„František, František! Mě nezajímá tvoje křestní jméno. Je mi jedno, jestli jsi František nebo Bonifác. Jak se jmenuješ dál?“ Významně se přitom podívala na lidi, co za mnou stáli ve stejně dlouhé frontě,

jakou jsem si předtím musel vystát i já. Její pohled jim říkal: Nejsem to já, kdo vás zdržuje.

Totálně znervóznělý jsem odpověděl: „František. Ne, totiž ne František, Feldstein...“

„Cože?“ ozvalo se znovu.

„Feld-štajn. Píše se to Feld-ste-in...“, pokračoval jsem zoufale a už také značně zbrocený. Samozřejmě že jsem tím věci ani trochu nepomohl.

Opusťme ale čistírnu. Podobné situace se mohly odehrávat, a také se odehrávaly, leckde jinde. Na úřadech, u okének kartoték na poliklinice, v opravnách obuvi. Ovšem tam, kde chtěli znát i moje křestní jméno, jsem si to aspoň trochu vyžehlil. Poté, co jsme se společnými silami přece jen dokodrcali k poslednímu písmenu v mém příjmení, položil mi dotyčný perlustrátor, opatrně a také s neskrývanou obavou z další anabáze, dotaz doplňující:

„A křestní?“

Odpověď „Petr“ přijal obvykle se zřetelnou úlevou.

Jednou jsme si o našem, v tomto ohledu hodně společném, údělu povídali s jedním mým známým, Františkem Goldscheiderem, mužem o téměř dvacet let starším než já. O tyto zkušenosti tedy mnohem bohatším.

„Mně už na různých místech dali tolik jmen,“ vzpomínal, když jsem mu líčil své zážitky. „Byl jsem Gošnjadr, Košajdr, Ošandr, ale vůbec nejčastěji Kočajdr. Někdy to ovšem došlo až do Kočandrla.“

Na Františku Goldscheiderovi jsem si ovšem také uvědomil, že na tom nejsem ani po této stránce úplně nejhůř. V mysli mi defilovaly ještě další komplikované případy. Jména, jejichž nositele jsem buď znal, nebo jsem věděl, že existují – Honetschläger, Freistadt, Feureisel, Hauptvogel, Glückselig, Viewegh, Greifennegg, Weishäutel...

V roce 1966 jsem narukoval do tereziánských kasáren v Křižkově ulici v Karlíně a poprvé jsem spatřil nadstrážmistra Uhlíka, skladníka pečujícího o výstroj. Šel jsem si k němu vyfasovat uniformu a další součásti vojenského oblečení. Musel jsem mu pochopitelně sdělit,

jak se jmenuju. Dlouho, předlouho trvalo, než moje příjmení zdolal, než je byl schopen vetknout do příslušné kolonky. Jednu chvíli to dokonce vypadalo, že to skončí naopak. Nakonec mi, celý uondaný, napůl lítostivým, napůl káravým tónem položil pozoruhodnou otázku:

„Chlapče, chlapče, kde jsi k tomu jménu přišel?“

Na to jsem samozřejmě nereagoval, ale, jak se ukázalo za chvíli, to nejlepší mělo teprve přijít.

Když jsem totiž já, Feldstein, který přišel ke svému příšernému jménu kdoví kde, ze skladu odcházel, nadstrážmistr Uhlík mi sdělil:

„Jo, chlapče, ale kanady nemám. Ty si musíš vyfasovat naproti.“
Vzápětí, se samozřejmě erudicí a vyloženě vynikající výslovností, již by mu mohl závidět i velmi erudovaný germanista, ještě upřesnil:

„U Mühlsteina!“

2.

STARÉ FOTOGRAFIE A ZASTAVENÝ ČAS

Odjakživa jsem si rád prohlížel fotografie. Čím byly starší, tím víc mě přitahovaly.

Když jsem byl malý, nefotografovalo se samozřejmě ani zdaleka tolik jako teď. I když teď už se také méně fotografuje a více natáčí. Ale za mého dětství neměl fotoaparát každý a fotografie nebyly barevné. Neexistovaly fotografující mobilní telefony, neexistovaly digitální fotoaparáty, neexistovaly ani polaroidy. Na vyvolání filmů a pořízení obrázků, obvykle v drogeriích, čekal amatér nevybavený temnou komorou, vývojkou, ustalovačem, zvětšovačem, fotografickými papíry a dalšími archaickými potřebami, obvykle dva tři týdny.

A předtím, když jsem ještě nebyl na světě, se fotografovalo ještě méně, než když jsem byl malý. Zato fotografie se tehdy dělaly krásné. A právě ty jsem si prohlížel nejraději.

Rodinné fotografie jsme doma mívali u tatínka a u maminky v jejich ložnici, v malém prádelníku ze žlutohnědého leštěného dřeva. Stejného, z jakého byl i ostatní nábytek – postele, ohromná čtyřdílná skříň, noční stolky a velký prádelník. A také rám a podstavec vysokého zrcadla, do kterého se vešel vestoje průměrně vysoký dospělý člověk od paty až k hlavě, přičemž nahoře ještě kus zbýval.

V prádelníku, za dvířky, která byla nalevo, leželo úplně dole na sobě několik malých alb a jedno větší. A pak také pár fotografií zvláště ve velké zažloutlé obálce. Tam jsem ale při svých tajných exkurzích nacházel nejen fotografie, ale i pohlednice, na kterých bylo většinou mamincino jméno za svobodna a nad ním ještě slovo slečna, či dokonce vážená slečna. A pod textem, který jsem četl zvědavě a zároveň se studem i výčitkami svědomí, bylo tatínkovo křestní jméno.

Lehával jsem s těmi fotografiemi a pohlednicemi, když jsem byl sám doma, na zemi na koberci pod otevřeným oknem. Z letenských sadů voněly rozkvetlé akáty nebo čerstvě posečená tráva. Kostelní ulicí projelo občas, tu nahoru, tu dolů, auto. Asi tak tři, možná čtyři, nanejvýš třeba šest za čtvrt hodiny.

Ale to opravdu nevím přesně. Protože v těch chvílích se zastavoval čas. Prostě nepokračoval. Stál právě tak jako na těch snímcích, které také měly svou vůni. Stejnou jako prádlo uložené napravo v šuplatech, jenže ještě intenzivnější. Voněly totiž i těmi dávnými léty.

Těžko to dnes popsat.

Uvědomoval jsem si tenkrát, že to, co na fotografiích vidím, opravdu někdy bylo, a tím, že si všechno teď prohlížím, to zase na chvíličku je. A pořád je to krásné. Snad ještě krásnější. A taky mi připadalo, že i já jsem tehdy byl a že jsem to všechno zažil. A že jsem dokonce ještě dřív, už tenkrát, věděl, že právě takhle to jednou bude.

Díval jsem se na své mladé rodiče ve Švihově, vesnici na břehu Želivky. Její zbytky už polovinu století omílá voda na dně přehrady. Táta byl neuvěřitelně štíhlý a měl svalnatou, vypracovanou postavu. Maminka zase byla o něco plnější, ne tak moc hubená, jak jsem ji znal. Na některých snímcích se opravdu podobala, jak prý tvrdili

její tehdejší ctitelé, slavné americké herečce Catherine Hepburnové. Jednou se mi tím maminka, už coby paní v letech, ve slabé chvílce pochlubila.

Také jsem viděl mámu i tátu, společně, ale i každého zvlášť, vykračovat si někdy ve druhé polovině třicátých let minulého století po Praze. Třeba po vzorně kostičkovaném chodníku ulice Na Příkopě před Lippertovým lahůdkářstvím. A prohlížel jsem si také několik jejich svatebních fotografií, které byly pořízeny 3. září 1938 před Staroměstskou radnicí.

Nacházel jsem ovšem i fotografie mnohem starší. Na jedné z nich stál ve vzorném pozoru František Bláha, můj dědeček z maminciny strany, s výbojně nakrouceným světlým knírem v uniformě c. a k. vojáka rakousko-uherského mocnářství. Snímek byl pořízen za první světové války ve fotoateliéru ve Zruči nad Sázavou. Vedle dědečka seděla moje babička Marie, rozená Řihová, a bylo vidět, jak je udřená a usouzená těžkou prací a starostmi o svých sedm dětí.

Na jiné fotografii, hnědě tónované, byla jako pětiletá moje teta Hana, tatínkova sestra, kterou jsem nikdy neviděl, protože ve svých dvaadvaceti letech umřela na zánět pobřišnice po perforaci slepého střeva.

Ale nejdéle ze všech jsem si prohlížel několik fotografií dědečka a babičky z tatínkovy strany, které jsem také nikdy neviděl, protože zemřeli, ještě než jsem se narodil. Dlouho se nevědělo, kdy přesně, ale bylo to v roce 1943 v ghettu v polském městě Lodži.

To zní hodně smutně, ale to dětské prohlížení fotografií pro mě vůbec smutné nebylo. Byla to chvíle klidu, svobody a šťastné samoty, ze které jsem se jenom nerad vracel do tehdejších všedních dnů.

Nikdy potom už jsem nebyl tolik sám sebou jako tenkrát pod tím otevřeným oknem. Když jsem si, aniž to kdo věděl, prohlížel ty staré fotografie, co voněly úplně stejně jako prádelník, ve kterém byly uloženy, jenže ještě intenzivněji. Kdy po ulici projelo za čtvrt hodiny nanejvýš pět šest aut. Kdy z parku voněly akáty a posečená tráva.

A kdy se, stejně jako na těch fotografiích, zastavil čas.

3.

ŽVÝKAČKA JAKO GENERAČNÍ FENOMÉN

Moje generace odmalička slýchávala, že džez je kapitalistický a nemorální přežitek. Že mandelinku bramborovou shazuje z letadel na naši svěží, lidově demokratickou zelenou nať potměšilý americký prezident Harry Truman, válečný štváč. A že žvýkačky neboli žvýkácí gumy a jejich žvýkání jsou nejen znakem nekulturnosti, ale také projevem reakcionářství neboli zpátečnictví.

My děti jsme přesto v padesátých letech po žvýkačkách vyloženě „pásly“. Studená válka se v našem nedospělém světě projevovala negativně především v tom, že žvýkačky prostě vůbec nebyly na trhu. Nanejvýš, a to ještě zcela výjimečně, bylo možné v jednom přežívajícím soukromém koloniálu u nás na Letné spatřit pouze brčálově zelené, vínově červené nebo špinavě žluté želatinové hady. Byli címsi, nějakým práškem, lehce posypané, aby se v ruce hned nelepili. Hadi nebyli špatní hlavně asi proto, že byli vzácní. Ale žvýkačky zůstávaly nedostižným snem. Snem zrozeným z empirie toho nejranějšího věku.

Velice mlhavě si pamatuji, že k nám domů, do naší rodiny, stejně jako do dalších poválečných domácností v Československu, dorazil krátce po válce balíček z Unry. Přesněji z UNRRA, mezinárodní organizace při OSN, která do některých zemí zasílala poválečnou potravinovou pomoc. Ze všech potravin, které balík obsahoval, mi v paměti utkvěly pouze a právě žvýkačky. Něco neskutečně skvělého, báječného, úžasného. Některé vypadaly jako malé bílé polštářky a v malé krabičce s okénkem chrastily. Jiné, ještě o dost přitažlivější, byly v podobě malých pásků zabaleny do staniolu zasunutého do barevného obalu. To byla chuť! A především – ta zázračná konzistence! Žvýkačky žvýkáním vůbec neubývalo!

Jenže „Unru“ brzy zrušily a žvýkačky se změnily v zastřenou, téměř pohádkovou vzpomínku.

Až jednou, snad to bylo ve druhé třídě, přišel do školy spolužák Čestmír Gütter a žvýkal. Měl opravdovou žvýkačku. Okázale a provokativně ji natahoval z úst až do míst, do kterých mu stačila délka jeho ruky. Vůně, která se přitom okolo něj linula, byla nepochybným důkazem pravosti, stejně jako prázdný papírek, který nám Čestmír blahosklonně dovolil si prohlédnout. Mimo jiné na něm stálo *CHEWING GUM*. Pak vyndal z kapsy svůj další trumf. Balíček, v němž byly zastrčeny ještě čtyři zabalené žvýkačkové pásky. Tím nás těsně předtím, než začala první vyučovací hodina, dorazil.

Hned na začátku přestávky jsme se okolo Güttera všichni shromáždili. O žvýkačku, respektive sebemenší kousek z načatého balíčku, si nikdo říci netroufl. Našlo se však několik opovážlivců či odvažlivců, kteří na Čestmírovi loudili, alespoň „čída“ z pusy. K tomu Gütter nakonec po dlouhém přemlouvání svolil. Ale jenom v případě Ivany Hamplové. Potvrdilo se tak naše podezření, že ji Čestmír tajně miluje.

Později se občas stalo, že nějakou tou skulinou v železné oponě někdo ze zahrávajícího Západu do naší východněji ležící republiky žvýkačku prostrčil. Také já jsem se toho jednou dočkal a s čerstvě nabytými žvýkačkami a patřičně zvýšeným sebevědomím jsem se vydal na promítání grotesek do kinosálu v Národním technickém muzeu na Letné. Díky žvýkačkám, kterými jsem se samozřejmě neopomněl pochlubit, jsem měl ono sobotní odpoledne u svých kamarádů větší úspěch než Charlie Chaplin, Frigo, Larry Semon, Laurel a Hardy, nebo Lupino Lane na tom malém plátně, v němž, samozřejmě černobílých filmech, které jsme mohli vidět nesčíslněkrát a které se nám nikdy neokoukaly.

Jako žáci třetí třídy jsme odjeli na školu v přírodě do Deštného v Orlických horách. Po vyučování jsme vybíhali do okolních lesů a z kmenů vysokých jehličnanů jsme odloupávali zaschlou pryskyřici. Při soustředěném úsilí a překonaném odporu k chuti smůly v ústech se mnohým z nás často podařilo zdolat na zubech

a na jazyku stadium téměř beznadějně rozdrobenosti a zpracovat pryskyřici v přiměřeně velké, měkké, pružné a hlavně kompaktní sousto, které umožnilo kýžené žvýkání. Konečný efekt byl daleko lepší než obdobné pokusy s voskem, o kterém nám navíc tvrdili, že se vyrábí z kostí.

Naše generace neměla štěstí odmalička. S leccím, co by jí mohlo zpříjemnit život, se zkrátka minula. Začalo to právě žvýkačkami. Protože žvýkačková liberalizace, i když nejprve v podobě tuhého, čelisti až příliš namáhajícího Pedra domácí výroby, přišla pro nás příliš pozdě. Ze žvýkaček jsme mezitím vyrostli, tak jako jsme později vyrostli z něčeho jiného, co nastalo. Nebo jsme naopak do něčeho dalšího ještě nedorostli.

Jednalo se většinou o mnohem důležitější věci než žvýkačky. Stejně bych však žvýkačky ani s odstupem tolika let na úplně poslední místo nedal. Ani při vědomí, že jsme jimi dávno zaplaveni.

Jednou si ale ještě musím zkusit, jak chutná smůla. Ne že bych jí byl v životě kdovíjak ušetřen, ale teď mám na mysli tu smůlu žvýkačkovou. Pryskyřici z kmenů jehličnatých stromů.

4.

POUZE PRO NEPLAVCE

Když nás ve třetí třídě při hodině tělocviku třídní učitelka vyzvala, aby zvedli ruku ti, kteří neumějí plavat, zaváhal jsem. Ne proto, že bych nevěděl, zda plavat umím, nebo neumím. Nýbrž proto, že jsem se styděl, že jsem se plavat dosud nenaučil. Pravda, léto předtím jsem o prázdninách v řece Želivce pod lesní strání pod Hulicemi udělal čtyři tempa, ale při třetím a čtvrtém už jsem se jistil nohou na kameňatém dně. Bylo tam mělko.

Nejdříve se přihlásil jen Tomek. Ostatní, co také plavat neuměli, uvažovali zřejmě stejně jako já.

„No tak se nestyďte, zatím to ještě není žádná ostuda. Ale za nějaký rok by to ostuda byla. Teď máte možnost naučit se plavat,“ řekla nám paní učitelka Kněžková.

Po jejích posledních slovech se k Tomkovi přidaly ještě asi další čtyři pravé ruce. Ta moje však mezi nimi ještě stále nebyla.

„Tak už se nikdo nepřihlásí? To jsem tedy vůbec netušila, že mám vlastně plaveckou třídu...“ pravila třídní a začala si psát do bloku jména přihlášených spolužáků.

Nakonec jsem se nechal zapsat také.

Asi za měsíc jsem se společně s ostatními dětmi ocitl jednoho zimního rána, před vyučováním, v převlékárně u bazénu v hotelu Axa v ulici Na poříčí. Krátce po nás dorazilo do šatny také několik chlapů v plavkách, dnes by mi nepochybně připadali jako odrostlí kluci, a ti na nás začali křičet, abychom dělali. Z prostor bazénu a sprch s sebou přinesli pach chlóru a zpocených těl. A také aroganci frajerských plavčků.

„Já bych šel radši domů anebo do školy,“ pošeptal mi Vladimír, soused od nás z domu. Vladimír chodil do áčka, ne do béčka, jako já, ale byli tu neplavci i z dalších tříd.

Vladimír mi mluvil z duše. Zatnul jsem však zuby a odpověděl mu: „Proč, prosím tě, uvidíš, že to tady bude dobrý.“ Ale ani trochu jsem o tom přesvědčený nebyl.

Prevlékali jsme se. Někteří zcela normálně, bez zábran, jiní se přitom točili k ostatním zády. Patřil jsem k těm druhým.

Pak nás nahnali do sprch a tam na nás křičeli ještě víc. Nejvíc však na nás řvali u bazénu. Donutili nás ihned vlézt do vody, a kdo váhal, toho do ní bez milosti strčili. Například Vladimíra. Ten se křečovitě držel okraje bazénu a měl vytřeštěné oči. Bez brýlí vypadaly, stejně jako on celý, úplně jinak než jindy.

Za chvíli přišel mistr. Bylo mu asi čtyřicet a byl opálený jako uprostřed horkého léta. Na sobě měl bleděmodré plavky, na krku píšalku na šňůrce, v ruce dlouhé bidlo. Vzápětí pronikavě písl. Výuka začala.

Po absolvování první lekce mi při cestě do školy ještě temným ránem Vladimír svěřil, že do Axy už nikdy nepůjde. Ale přemluvil jsem ho a své v tom jistě vykonali i jeho rodiče. Za týden jsme byli v Axe oba znovu.

Zpočátku se všechno vyvíjelo stejně jako při úvodní hodině. Ale potom jsme museli jeden po druhém vylézat po schůdkách na skokanskou věž až úplně ke stropu a pak skočit dolů. Drželi jsme se s Vladimírem vzadu. Ale i na nás došla řada.

Mistr pískl a pak zařval: „Tak co, vy dva? To vás tam mám vynést sám, nebo co?“ tentokrát měl na sobě plavky světlezelené.

„Tak já jdu,“ řekl jsem potichu. Vladimírovy krátkozraké oči s dlouhými černými řasami na mě pohlédly, jako by to mělo být naposledy. Jako kdybych právě kráčel pod gilotinu. V jejich pohledu bylo obsaženo i to, že on mě bude vzápětí pod tu gilotinu následovat.

Nohy mi téměř nesloužily, ale nakonec jsem se za mistrových posměšků, že lezu jako svázaný, došplhal až na vrchol. Při pohledu dolů jsem se zděsil. Bazén se zmenšil asi na čtvrtinu původní velikosti a já měl pocit, že skočím-li, určitě se do něj netrefím. Nakonec jsem se po dlouhém váhání, se zavřenýma očima a za mistrova klení spustil ze sedu dolů. Dopadl jsem kupodivu do vody, do níž jsem zajel tak rychle, že jsem se skoro ihned nohama dotkl dna. Pak jsem však dlouho, nekonečně dlouho s burácejícími sodovkovými bublinami v nose a v hlavě, stoupal vzhůru. Nadechl jsem se ale už těsně pod hladinou. Kašlaje vodu, které jsem se napil, doplácál jsem se za pomoci nastaveného bidla k okraji bazénu.

To už byl ale Vladimír, silně a marně se vzpouzející, tažen mistrem za ruku k žebříku vedoucímu vzhůru k popravšti. Pak mistr tlačil Vladimíra na schůdkách zespoda vzhůru na věž. Jakmile ho na ni dotlačil, dostrkal ho napůl sedícího, napůl ležícího nohou k samému okraji. Potom vydal nesmlouvavý pokyn: „Dolů!!!“

Vladimír však nic. A do propasti se nespustil ani podruhé, ani potřetí.

Mistr tedy poodstoupil, pak udělal dva rychlé kroky a do Vladimíra na okraji věže vši silou oběma rukama strčil. Vzhledem k výškovému i váhovému rozdílu, který mezi těmito jedinci byl, prokázal Vladimír neuvěřitelnou stabilitu. Odolal a téměř se z místa, na kterém teď spočíval, nepohnul. Mistr tedy svůj atak zopakoval. Ani tentokrát však nepochodil. Potřetí však už Vladimír z věže sklouzl. Stačil se však zachytit rukama jejího okraje, kterého se v sebezáchovném pudu dokázal, všem fyzikálním zákonům navzdory, držet. Mistr mu proto chvíli dupal bosýma nohama po prstech. Teprve potom se Vladimír pustil.

Cestou do školy Vladimír tentokrát mlčel a já věděl, že má za brýlemi slzy. Potřetí už do Axy nepřišel.

Já ano, a ještě mnohokrát. Plavat jsem se tam však stejně nenaučil. Zato se mi tam podařilo získat z vody báječnou fobii, kterou jsem překonal až po pěti letech. Bylo mi skoro třináct, když jsem si konečně zlepšil svůj osobní rekord v počtu temp ze čtyř na pět. Pak už to šlo rychle a ještě totéž léto jsem se naučil plavat docela obstojně. Strašidlo Axy bylo zaplašeno.

Ale nikoli zapomenuto. Nezapomenu na ně nikdy. Vladimír, později vážený pan profesor, historik hovořící sedmi nebo osmi jazyky, po celý svůj život neplavec, jistě také ne.

5. VYŠEHRAĎSTÍ JEZDCI

Řekne-li se Vyšehrad, vybaví se leckomu nejspíš jeho architektonická dominanta – kapitulní kostel svatého Petra. Anebo sousoší Josefa Václava Myslbeka. Anebo ta část zdejšího hřbitova zvaná Slavín, kam byl jako první z velikánů české kultury uložen v prvním roce minulého století tehdy právě zemřelý básník Julius Zeyer. Anebo si někdo vzpomene na samotnou kněžnu Libuši věšticí na skále nad Vltavou českému národu světlou budoucnost.

To všechno je v pořádku. Ale řekne-li se „Vyšehradští jezdci“ a člověk si nanejvýš vzpomene na bájného vladyku Horymíra v sedle ještě bájnějšího oře Šemíka, pak to tak docela v pořádku není.

Jelikož Vyšehradští jezdci také mají něco společného s historií, ale zdaleka ne tak dávnou. Vzpomenu-li si na tu dobu alespoň trochu, byli žhavou současností Prahy v první polovině padesátých let. Jejich existenci jsem ovšem vnímal skrze filtr, kterým bylo moje nedospělé, zjitřené vnímání světa. A také období, které tehdejší republiku, a tím pádem i Prahu, zastihlo okolo poloviny dvacátého věku. Tedy po druhé světové válce a po únorovém převratu v roce 1948.

Vyšehradští jezdci byli pro mě, v prvních letech mé povinné školní docházky, čímsi obskurním a přitažlivým zároveň. Přitom jsem je patrně nikdy neviděl. Ani ve skutečnosti, ani v televizi, protože ta se u nás tehdy sotva začala rozlézat z výzkumných ústavů do prvních domácností prostřednictvím pokusného vysílání. Často jsem se však s Vyšehradskými jezdci setkával na obrázcích satirického týdeníku *Dikobraz*.

Odtud, ale i z četby denního tisku mi bylo známo, že Vyšehradští jezdci jsou vlastně potápkové a páskové, což byla tehdy běžná označení pro mladé muže extravagantního zevnějšku i chování, zatímco jejich dívčím protějškům se říkalo „bedly“. Byli to ovšem potápkové a páskové toho nejhoršího ražení. Nosili nejen polobotky na vysoké surové gumě, takzvané Maďary, a „trubky“ či „roury“ neboli kalhoty s uzounkými nohavicemi a vysokými záložkami, které ale dosahovaly jen nad kotníky, aby bylo vidět křiklavé ponožky. Velká většina z nich také měla na hlavě „emana“, což byl účes s jakýmsi kohoutem umístěný zpravidla na jednom z okrajů hlavy. Na opačném, než na kterém se nacházela pěšinka.

Především však Vyšehradští jezdci, jakási ne vyloženě organizovaná skupina, demonstrativně vyznávala to, co bylo absolutně nepřijatelné, pranýřované a nebezpečné – takzvaný americký způsob života v představě tehdejší doby u nás.

Vyšehradští jezdci poslouchali Svobodnou Evropu, Hlas Ameriky a džez, žvýkali žvýkačky a četli americké škváry. Ty škváry, které v době korejské války a Trumanových, respektive amerických, brouků, tedy mandelinek bramborových, padaly na naše pole, mezi nimiž už se rozorávaly meze, společně se štvavými letáky ze špiovážních balonů.

Ve svých osmi devíti letech jsem zevnějšek Vyšehradských jezdců příliš nechápal. Snad až na toho „emana“, kterého nosili i jiní frajeři, například Jirka Matyáš, co bydlel u nás v ulici. Ani proti žvýkačkám jsem pochopitelně nemohl nic mít. Ale srocování Vyšehradských jezdců údajně v jakýchsi doupatech pod Vyšehradem a jejich zčásti pasivní, zčásti aktivní odpor vůči společnosti, která v té době zpívala „*modré a bílé průvody mužů a žen, červené šátečky pionýrů...*“ jsem pochopil až později. Až potom, co se i oni, extravagantní kluci a holky, na jejichž éru si matně pamatuji, stali obžalovanými i odsouzenými v politických procesech v době *Frantíků*, *co šli kolem zahrádky*.

Řekl jsem, že Vyšehradské jezdce jsem *patrně* nikdy neviděl. Úplně jistý si tím totiž nejsem. Jednou jsem šel ne kolem zahrádky, nýbrž kolem dětského hřiště u nás na Letné v Kostelní ulici, kde jsme si hrávali a kde byl také plavecký bazén. V dešti, chladnu a už v hodně velkém šeru bylo hřiště zavřené. Přesto tam do bazénu skákalo a všelijak v něm vyvádělo několik pro mne tehdy ne snad ještě pánů, ale také už ne kluků. Řekl bych, že jim bylo asi tak osmnáct. Žvýkali, oslovovali se „sire“, a občas také říkali „uel“ a „jés“. Jinak ale mluvili česky. Měli na sobě jen plavky, jiné oblečení jsem neviděl. Všichni měli vodou splihlé vlasy, takže po případných „emanech“ na jejich hlavách také nebylo ani památky. Ale jeden z nich, který se postavil k plotu zevnitř, zatímco já jsem na ně zíral také kousek od plotu, ale z ulice, si hřebínkem, když vylezl z bazénu, začal „emana“ tvarovat. Jakmile si mě všiml, tak na mě, neamericky, houknul: „Co tady čumíš, vejre?!“

Raději jsem prchal pryč. Doma jsem si pak říkal – byli to oni, nebo nebyli?

Nevím to dodnes a už se to určitě ani nikdy nedovím.

6. PRAHA JAKO NA DLANI

Byla to tenkrát před skoro šedesáti lety u nás doma událost. Tatínek přišel večer domů ze zaměstnání, pracoval tehdy v Československém rozhlasu, Praha 12, Stalinova 12, a řekl mi: „Pozitíří se u nás pořádá pro děti zaměstnanců vyhlídkový let nad Prahou. Tak jsem tě přihlásil.“

Byl jsem šťastný i nešťastný zároveň. Těšil jsem se, ale zároveň mi bylo líto, stejně jako rodičům, mojí mladší sestry, která právě ležela v nemocnici se spálou. Líto mi jí bylo i proto, že krátce předtím měla také černý kašel a na ten prý dělalo létání v letadle dobře.

Ono ráno jsem dojel tramvají číslo 11 před budovu rozhlasu na Vinohrady. Tam už byl přichystaný autobus, jehož šedá barva ladila s deštivým, bezútěšným podzimním dnem. Bylo asi devět hodin ráno, ale den vypadal, jako kdyby měl na kahánku už teď.

Cestou na letiště jsem seděl vedle brýlatého kluka starého tak asi jako já. Hned se dal se mnou do řeči, jako kdybychom se dávno znali. To jsem nikdy neuměl, ani tehdy, ani později, a vlastně to neumím dodneška – ihned zapříst hovor s někým, koho vidím prvně v životě. Začal mi vyprávět, že on letěl už několikrát, a zeptal se, kolikrát jsem letěl já. Přiznal jsem, že ještě ani jednou, což byl pro něho dobrý důvod k tomu, aby mi ihned začal předávat své bohaté letecké zkušenosti. Hlavně mi doporučoval, abych při stoupaní a klesání letadla, a především při přistávání, měl otevřenou pusou. Vyrovňuje se prý tím tlak v uších, přesněji řečeno v Eustachově trubici.

„Na houpačkách nebo na kolotočích se ti špatně nedělá, vid?“

„Ne, nedělá,“ zalhal jsem, abych si vedle něj nepřipadal jako méněcenný. Pravda byla, že se mi na houpačkách špatně dělalo. A nejen když jsem se houpal já. Stačilo, abych se díval, jak se houpá někdo jiný. Třeba moje sestra, která se houpaček nikdy nemohla nabažít a lítala na nich tak, že se skoro přetáčela.